

VERSLAG

Absolute loonkostenhandicap, absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau en loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en de referentielidstaten sinds 1996

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1 De absolute loonkostenhandicap.....	3
2 De absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau	7
3 De loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996.....	11

Lijst van tabellen

Tabel 1-1: Absolute loonkostenhandicap (in %)	4
Tabel 1-2: Toepassingsgebieden van de variabelen die voor de berekening van de absolute loonkostenhandicap werden gebruikt	6
Tabel 2-1: Absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde (in %).....	8
Tabel 3-1: Loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996 (in %)	11
Tabel 3-2: Subsidiegraad in België en in de referentielidstaten.....	13
Tabel 3-3: Uitsplitsing van de loonsubsidies in België naar maatregel voor de privésector sinds 1996 (S1-OP, in miljoenen euro's)	14

Inleiding

Naast de loonkostenhandicap die wordt gebruikt om de maximaal beschikbare marge voor de loonkostenontwikkeling in België te ramen, schrijft de herziene wet van 26 juli 1996¹ voor dat de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven een verslag uitbrengt over drie andere metingen van de loonhandicap:

- de absolute loonkostenhandicap;
- de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau;
- de loonkostenhandicap gecorrigeerd voor verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996.

1 De absolute loonkostenhandicap

De herziene wet van 1996 definieert in artikel 2 de absolute loonkostenhandicap als “de verhouding tussen, enerzijds, de deling van de loonkosten van de werknemers verminderd met de loonsubsidies door het aantal werkuren in België en, anderzijds, de deling van de loonkosten van de werknemers verminderd met de loonsubsidies door het aantal werkuren in de drie referentielidstaten”.

Het is belangrijk twee specifieke kenmerken van de absolute handicap te benadrukken. Ten eerste wordt bij de berekening van de uurloonkosten (ULK's) voor elk van de vier landen² rekening gehouden met de loonsubsidies. Het Europees Stelsel van Rekeningen definieert de loonsubsidies als “*subsidies op de totale loonsom of op het totale aantal werknemers, dan wel op het in dienst hebben van bepaalde categorieën personen (lichamelijk gehandicapten, langdurig werklozen)*” of als “*subsidies op de kosten van door ondernemingen georganiseerde of gefinancierde opleidingsprogramma's*” (ESR 2010, blz. 105)³. Zo omvatten de loonsubsidies bv. de werkgeversbijdrageverminderingen voor bepaalde doelgroepen, of vrijstellingen van betaling van de bedrijfsvoorheffing.

---

¹ Ter herinnering: de wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen werd herzien door de wet van 19 maart 2017.

² Ter herinnering: België en de drie referentielidstaten (Duitsland, Frankrijk en Nederland).

³ De loonsubsidies zijn vervat in het aggregaat D.39 ‘Niet-productgebonden subsidies’ in de nationale rekeningen. Niettemin moet worden opgemerkt dat de rubriek D.39 niet alleen de loonsubsidies omvat, maar ook andere vormen van subsidies. Ze moeten bijgevolg van de rest worden geïsoleerd om de absolute loonkostenhandicap te kunnen ramen.

Concreet worden, voor de berekening van de absolute loonkostenhandicap, de loonsubsidies afgetrokken van de loonmassa (D.1), wat niet het geval is voor de “loonkostenhandicap⁴” die wordt gebruikt om de maximaal beschikbare marge te ramen. Het is redelijk om aan te nemen dat de berekeningswijze van de absolute handicap een betere weergave is van het effectieve niveau van de loonkosten voor ondernemingen.

Het tweede kenmerk van de hier beschouwde indicator is dat het om een “absolute” handicap gaat, die wordt gedefinieerd als de verhouding tussen twee uurloonniveaus: het gemiddelde niveau van de uurloonkosten (ULK's) in België en het gemiddelde niveau van de uurloonkosten in de drie referentielidstaten. Het is dus een indicator van het “niveauverschil” in de uurloonkosten in nominale termen tussen België en de referentielidstaten. Bijgevolg onderscheidt hij zich van de loonkostenhandicap die in aanmerking wordt genomen voor de berekening van de maximaal beschikbare marge in die zin dat deze laatste bestaat in een “ontwikkelingsverhouding” die berust op de gecumuleerde groei van de loonkosten sinds 1996 tussen België en de drie referentielidstaten.

$$\text{Absolute loonkostenhandicap} = \frac{\text{ULK's-loonsubsidies}^{BE}}{\text{ULK's-loonsubsidies}^{buren}} - 1$$

Tabel 1-1: Absolute loonkostenhandicap (in %)

	2023
Privésector (S1-OP)	11,3%
Marktsector, gewogen gemiddelde	12,2%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	9,6%
	2022
Privésector (S1-OP)	9,0%
Marktsector, gewogen gemiddelde	8,9%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	6,8%

Bron: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

Zoals we in de bovenstaande Tabel 1-1 merken, werd de absolute loonkostenhandicap gemeten voor het jaar 2023 en voor drie afzonderlijke toepassingsgebieden: de privésector, de marktsector als gewogen gemiddelde en de marktsector als niet-gewogen gemiddelde. Eerst nemen we de privésector onder de loep. Overeengekomen werd dat deze de institutionele sector S1 (economie in haar geheel) omvat, waarvan de overheidssector S13 wordt afgetrokken. Voor de privésector is de absolute loonkostenhandicap positief; hij bedraagt 11,3%. Dat betekent dat de loonkosten in België in 2023 gemiddeld 11,3% hoger waren dan het gemiddelde van de drie referentielidstaten. Opgemerkt moet worden dat voor het gebied S1-S13 in de praktijk een benadering moest worden gemaakt van de sector S1-OP (O voor de bedrijfstak van de overheid en P voor het onderwijs), om redenen van al dan niet

⁴ Ter herinnering: de “loonkostenhandicap” die wordt gebruikt voor de berekening van de maximaal beschikbare marge, wordt berekend op basis van de loonmassa in de betekenis van de nationale rekeningen, die bestaat uit het aggregaat D.1 “Beloning van werknemers”.

beschikbaarheid van gegevens over de loonsubsidies en over het totale volume van de door werknemers gewerkte uren uit de nationale rekeningen in België en in de referentielidstaten.

Tabel 1-2 bevat de beschikbare toepassingsgebieden voor elke variabele die voor de berekening van de absolute loonkostenhandicap in de privésector werd gebruikt. Daarin kan worden opgemerkt dat Duitsland het enige land is waar de gegevens over de loonsubsidies betrekking hebben op het gebied S1-S13. Voor België en Nederland beslaan de beschikbare gegevens over de loonsubsidies enkel het veld S1-OP, terwijl deze gegevens in Frankrijk alleen bestaan voor de economie in haar geheel (S1). We waren evenwel van mening dat voor dat land de loonsubsidies voor de economie in haar geheel (S1) de beste proxy van de loonsubsidies voor de privésector bleven. Wat het totale volume van de door de werknemers gewerkte uren betreft, is S1-OP het gemeenschappelijke toepassingsgebied dat voor alle landen beschikbaar is. Ter wille van de coherentie hebben we bijgevolg gebruik gemaakt van de gegevens over datzelfde gebied S1-OP voor de loonmassa D.1. De absolute loonkostenhandicap werd ook berekend voor de marktsector. Er werd beslist dat deze zou worden benaderd door het toepassingsgebied dat de Expertengroep Concurrentievermogen en Werkgelegenheid (EGCW) in zijn verslag van 2013⁵ heeft bestudeerd, met uitzondering van de tak Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten. Dit gebied omvat 20 van de 28 bedrijfstakken van de economie⁶ en vormt een goede proxy van de marktsector⁷.

Tabel 1-1 geeft ons aan dat de absolute loonkostenhandicap in 2023 voor de marktsector als niet-gewogen gemiddelde positief is en 9,6% bedraagt. Opgemerkt moet worden dat een niet-gewogen (of rekenkundig) gemiddelde erin bestaat dat hetzelfde gewicht wordt toegekend aan alle bedrijfstakken van de marktsector, waardoor de sectorale structureffecten ten dele kunnen worden weggewerkt⁸. Als we daarentegen de marktsector als gewogen gemiddelde beschouwen, dan betekent dit dat rekening wordt gehouden met het relatieve gewicht (in termen van werkgelegenheid) van elke bedrijfstak in de marktsector. In dat geval bedraagt de absolute loonkostenhandicap in 2023 12,2%.

---

⁵ EGCW (2013), *Arbeidskosten, loonsubsidies, arbeidsproductiviteit en opleidingsinspanningen van ondernemingen*, Expertengroep Concurrentievermogen en Werkgelegenheid, Verslag aan de regering.

⁶ De 20 geselecteerde bedrijfstakken zijn de takken van de verwerkende industrie (met uitzondering van de vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten), de productie en distributie van energie, het bouwbedrijf, de handel, de horeca, de telecommunicatie, de informatica, de rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening en bedrijfsbeheer, het reclamewezen enz.

⁷ Opgemerkt moet worden dat de privésector zowel de marktsector als de niet-marktsector omvat. Bijgevolg stemt de marktsector overeen met de privésector min de niet-marktsector.

⁸ Er kunnen evenwel nog verschillen in sectorstructuur bestaan binnen de A38-takken.

Tabel 1-2: Toepassingsgebieden van de variabelen die voor de berekening van de absolute loonkostenhandicap werden gebruikt

Toepassingsgebied van de absolute loonkostenhandicap	Gebied D1	Gebied loonsubsidies	Gebied totaal volume gewerkte uren door werknemers
Privésector	D: S1-OP NL: S1-OP FR: S1-OP BE: S1-OP	D: S1-S13 NL: S1-OP FR: S1 BE: S1-OP	D: S1-OP NL: S1-OP FR: S1-OP BE: S1-OP
Marktsector (niet-gewogen gemiddelde)	D : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) NL : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) FR : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) BE : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	n.b. NL : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) FR : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) BE : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)	D : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) NL : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) FR : EGCW (niet-gewogen gemiddelde) BE : EGCW (niet-gewogen gemiddelde)
Marktsector (gewogen gemiddelde)	D : EGCW (gewogen gemiddelde) NL : EGCW (moyenne pondérée) FR : EGCW (gewogen gemiddelde) BE : EGCW (gewogen gemiddelde)	n.b. NL : EGCW (moyenne pondérée) FR : EGCW (gewogen gemiddelde) BE : EGCW (gewogen gemiddelde)	D : EGCW (gewogen gemiddelde) NL : EGCW (moyenne pondérée) FR : EGCW (gewogen gemiddelde) BE : EGCW (gewogen gemiddelde)

Bron: secretariaat

2 De absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau

De absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau brengt de absolute loonkostenhandicap in verband met de verschillen in productiviteitsniveau tussen België en de referentielidstaten.

De wet bepaalt echter niet welke indicator moet worden gebruikt om het productiviteitsniveau te meten. De ontwikkeling van de productiviteit wordt vaak gemeten a.d.h.v. de ontwikkeling van de toegevoegde waarde per gewerkt uur tegen vaste prijzen, ook de “schijnbare arbeidsproductiviteit” genoemd. Het is evenwel niet mogelijk zo’n indicator naar niveau te berekenen omdat we niet over indexcijfers van het prijsniveau (ook “indexen van de productievermogenpariteit” genoemd) voor de verschillende bedrijfstakken beschikken. De hier gebruikte productiviteitsindicator is dus gemeten in waarde.

Absolute handicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau =

$$\frac{ULK's-loonsubsidies^{BE} / prod^{BE}}{ULK's-loonsubsidies^{buren} / prod^{buren}} - 1 \quad (2)$$

Waarbij $prod = \frac{\text{toegevoegde waarde in waarde}}{\text{totaal gewerkte uren}}$

Voorts merken we op dat de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in Tabel 2-1 alleen voor de marktsector (als gewogen en niet-gewogen gemiddelde) werd gemeten, en niet voor de privésector. De verklaring hiervoor is dat het, voor de niet-marktsector, niet mogelijk is om aan de hand van de meting van de productiviteit de efficiëntie van de benutting van de productiemiddelen te meten, in tegenstelling tot de marktsector. De toegevoegde waarde stemt immers overeen met het verschil tussen de omzet en het intermediair verbruik. Welnu, in de niet-marktsector wordt de toegevoegde waarde niet onderscheiden van de omzet, aangezien die laatste wordt berekend als de som van de productiekosten.

Tabel 2-1: Absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde (in %)

	2023
Marktsector, gewogen gemiddelde	7,4%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	1,0%
	2022
Marktsector, gewogen gemiddelde	-1,9%
Marktsector, niet-gewogen gemiddelde	-13,5%

Bron: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

In 2023 is de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde voor de marktsector (toepassingsgebied van de EGCW) als gewogen gemiddelde positief en bedraagt hij 7,4%. In 2023 zijn de loonkosten in België gecorrigeerd voor de productiviteitsniveaus in waarde dus 7,4% hoger dan gemiddeld in de drie referentielidstaten. Als we deze handicap berekenen zonder rekening te houden met het relatieve gewicht van de verschillende sectoren (niet-gewogen gemiddelde), bedraagt hij 1,0%. In dat geval zijn de loonkosten gecorrigeerd voor de productiviteitsniveaus in waarde in België 1,0% hoger dan gemiddeld in de drie referentielidstaten.

Dit staat in contrast met de voorgaande jaren, toen de handicap negatief was, wat betekent dat België volgens deze indicator een voordeel had ten opzichte van de referentielidstaten. Deze evolutie stemt deels overeen met de verslechtering van de absolute loonkostenhandicap die in deel 2 van dit verslag werd berekend. Daarbij komt nog een minder gunstige evolutie van de productiviteit in waarde in 2023. Het productiviteitseffect bedraagt ongeveer 2/3 van het totale effect op de handicap; de rest is de stijging van de loonkosten.

Door de automatische loonindexering in België zijn de lonen in 2023 veel sneller gestegen dan in de buurlanden. Bemerkt dat we in dit Technisch verslag van 2024 verwachten dat er zich in 2024 een omgekeerde evolutie heeft voorgedaan, wat de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau in waarde weer kleiner zou maken. Anderzijds kunnen we geen projectie maken van het productiviteitsniveau in 2024, dus de impact daarvan op deze handicap is nog onbekend.

In 2023 stijgt de productiviteit in waarde in de marktsector in zijn geheel immers minder sterker in België (2,4%) dan gemiddeld in de referentielidstaten (8,8%). Dit contrasteert met 2022, toen de productiviteit in waarde meer steeg in België (9,7%) dan gemiddeld in de referentielidstaten (4,5%). Deze evoluties van de productiviteit in waarde zijn grotendeels te verklaren door de schommelingen van de deflator van de toegevoegde waarde⁹. In 2023 stijgt deze laatste immers minder sterk in België (3,0%) dan gemiddeld in de referentielidstaten (8,7%). In 2022, daarentegen, steeg de deflator van de TW meer in België (9,8%) dan gemiddeld

⁹ De uitsplitsing van de evolutie van de productiviteit in waarde in de evolutie van de deflator van de toegevoegde waarde en de evolutie van de productiviteit in volume werd uitgevoerd door het secretariaat op basis van de Eurostat-gegevens.

in de referentielidstaten (7,6%). Ook de ontwikkeling van de productiviteit in volume draagt bij - in mindere mate evenwel - aan de zwakkere groei van de productiviteit in waarde in 2023¹⁰.

De schommelingen van de deflator van de toegevoegde waarde in België en in de referentielidstaten zijn hoofdzakelijk toe te schrijven aan de schommelingen van de producentenprijzen in de verwerkende industrie. De ontwikkeling van de deflator van de toegevoegde waarde weerspiegelt immers het verschil in evolutie tussen de producentenprijzen en de prijzen van de inputs. De heropening van de economie na de COVID-19-pandemie had spanningen tussen vraag en aanbod op wereldvlak gegenereerd¹¹. Deze hebben de producentenprijzen van intermediaire goederen de hoogte in gestuwd in 2022. Na de conjuncturomslag in 2023 zijn die prijzen weer gedaald. In de Belgische verwerkende industrie, die is gespecialiseerd in intermediaire producten, zijn de producentenprijzen in 2022 meer gestegen dan in de referentielidstaten en in 2023 zijn ze meer gedaald. Dit verklaart de grotere schommelingen van de deflator van de toegevoegde waarde in België tegenover de referentielidstaten.

Concreet wordt de absolute loonkostenhandicap gecorrigeerd voor het productiviteitsniveau geacht aan te geven of het loonkostenverschil dat wordt waargenomen tussen België en de referentielidstaten¹² al dan niet wordt gecompenseerd door een hoger technologisch niveau. Als het technologisch niveau van de economie (dat wordt bepaald door het competentieniveau van de werknemers, de dynamiek van de ondernemingen, de instellingen...) in België hoger ligt dan in de andere landen, zal immers ook de geproduceerde TW hoger zijn, waardoor elke productiefactor beter zal kunnen worden vergoed in functie van zijn bijdrage aan de creatie van TW. Kortom, de gemiddelde uurloonkosten van de economie kunnen hoger liggen in een land waar het technologisch niveau hoger is.

Voorts dient de vraag te worden gesteld in welke mate het productiviteitsniveau, dat aan de hand van de schijnbare arbeidsproductiviteit in waarde wordt berekend, inderdaad een hoger technologisch niveau in België weerspiegelt. Drie elementen zorgen ervoor dat het productiviteitsverschil dat met die indicator wordt gemeten niet het technologisch verschil tussen België en de referentielidstaten dreigt te weerspiegelen.

---

¹⁰ In 2023 daalt de productiviteit in volume in België (-0,7%), terwijl ze gemiddeld constant blijft in de referentielidstaten (0,1%). In 2022, daarentegen, evolueerde de productiviteit in volume weinig in België (-0,1%), terwijl ze gemiddeld daalde in de referentielidstaten (-2,4%).

¹¹ Zie CRB (2023), [Werkgelegenheid en concurrentievermogen : "Oorzaken en gevolgen van de inflatie" - Verslag Werkgelegenheid en Concurrentievermogen 2023](#).

¹² Dat meer bepaald wordt gemeten door de absolute loonkostenhandicap.

Ten eerste meet de productiviteit de efficiëntie van een proces dat een of meer inputfactoren omzet in een resultaat. Welnu, de productiviteit wordt hier gemeten in waarde en niet in volume. Het productiviteitsverschil kan dus prijsniveauverschillen weerspiegelen, en niet een verschil in technologisch niveau¹³.

Ten tweede wordt de productiviteit beïnvloed door de kapitaalintensiteit. De indicator rekent de volledige creatie van TW immers impliciet toe aan de factor arbeid zonder rekening te houden met de bijdrage van de factor kapitaal. Het productiviteitsverschil kan dus eerder een verschil in kapitaalintensiteit dan een technologisch verschil tussen landen weerspiegelen¹⁴.

En ten derde wordt de productiviteit berekend voor de bestaande ondernemingen en werknemers. Als er aanpassingen zijn gebeurd, bv. door een hoger uurloonkostenniveau, zullen alleen de productiefste segmenten van de waardeketen worden geobserveerd. Het waargenomen productiviteitsverschil tussen landen kan dus veeleer specialisaties in verschillende segmenten van de waardeketen (die worden gekenmerkt door verschillende technologische niveaus) dan technologische verschillen in identieke segmenten van de waardeketen weerspiegelen¹⁵.

---

¹³ Het niveau van de verkoopprijzen is immers één van de elementen (samen met de hoeveelheid arbeid, de hoeveelheid kapitaal, de totale productiviteit van de factoren en de prijs van het intermediair verbruik) die de toegevoegde waarde – en dus wat moet worden verdeeld over de factor arbeid en de factor kapitaal – bepalen. De ondernemingen die vrij goed zijn afgeschermd van de internationale concurrentie kunnen dus hogere lonen betalen, zelfs als ze geen technologisch voordeel hebben, want ze kunnen dit compenseren met hogere verkoopprijzen. Dit heeft evenwel een daling van de koopkracht in het land tot gevolg. Bovendien weegt dit ook op het concurrentievermogen van de ondernemingen uit de sectoren die blootstaan aan internationale concurrentie en die de producten van de afgeschermden sectoren als intermediair verbruik gebruiken en dit niet kunnen doorberekenen in hun prijzen.

¹⁴ Om waar te nemen in welke mate de middelen die ter beschikking van de onderneming zijn gesteld (de kapitaalvoorraad) inkomsten hebben gegenereerd (inkomsten die bijvoorbeeld kunnen worden gebruikt om de kapitaalhouders te vergoeden of om nieuwe investeringen te verrichten), kunnen we de indicator van de nettorentabiliteit van het kapitaal gebruiken (zie [CRB 2024, "De margevoet, de rentabiliteit en de macro-economische situatie van de ondernemingen"](#)).

¹⁵ We wijzen erop dat de specialisatie van de landen in sommige segmenten van de waardeketen niet alleen afhangt van het loonkostenniveau, maar ook van hun comparatieve voordelen, met name het kapitaalaccumulatie-niveau, het kwalificatie- en competentieniveau van de werknemers, de geografische ligging van het land en de kenmerken van zijn innovatiesysteem.

3 De loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996

In tegenstelling tot de “absolute” loonkostenhandicap (al dan niet gecorrigeerd voor de productiviteit), die werd geraamd in de twee bovenstaande punten, geeft de hier gemeten loonkostenhandicap de verhouding tussen de loonkostenontwikkeling in België en die in de referentielidstaten sinds 1996 weer.

Deze indicator geeft ons dus aan in welke mate de loonkosten in België sinds 1996 sneller of minder snel zijn gestegen dan gemiddeld in de drie referentielidstaten.

Ook moet worden opgemerkt dat, in vergelijking met het concept loonkostenhandicap dat wordt gebruikt voor de berekening van de maximaal beschikbare marge, de hier beschouwde handicap wordt “gecorrigeerd” of verminderd met de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies¹⁶. Concreet worden voor de berekening enkel de subsidies van de loonmassa D.1 afgetrokken, aangezien deze de *facto* de werkgeversbijdrageverminderingen bevat. Bijgevolg:

Loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België

$$= \frac{\text{ontwikkeling ULK's} - \text{loonsubsidies sinds 1996}^{BE}}{\text{ontwikkeling ULK's} - \text{loonsubsidies sinds 1996}^{buren}} - 1$$

Tabel 3-1: Loonkostenhandicap gecorrigeerd voor de verminderingen van de werkgeversbijdragen en de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten sinds 1996 (in %)

	2022	2023
Privésector (S1-13)	-4,6%	-2,4%

Bron: nationale rekeningen, berekeningen van het secretariaat

¹⁶ Er zij immers aan herinnerd dat de wet van 2017 preciseert dat het secretariaat van de CRB, voor de loonkostenhandicap die wordt gebruikt om de maximaal beschikbare marge te ramen, geen rekening houdt met de verminderingen van de socialezekerheidsbijdragen van de *taxshift* 2016-2020 (met uitzondering van de bijdragenverminderingen van het Competitiviteitspact 2016). Concreet worden deze werkgeversbijdrageverminderingen toegevoegd aan de loonmassa D.1 in België, waardoor de maximaal beschikbare marge kleiner wordt. Net als het feit dat de loonsubsidies niet worden inbegrepen, wordt deze keuze verklaard door de politieke wil om te vermijden dat de verlagingen van werkgeversbijdragen en de loonsubsidies de lonen doen stijgen, ten koste van de jobcreatie.

In Tabel 3-1 wordt in 2023 een negatieve handicap vastgesteld, zij het minder negatief dan in 2022. Een negatieve handicap geeft aan dat de loonkosten in België zich sedert 1996 minder snel hebben ontwikkeld dan de gemiddelde loonkosten in de drie referentielidstaten. Hieruit kan dus worden afgeleid dat de loonkosten in België van 1996 tot 2023 een ontwikkeling kenden die 2,4% lager was dan gemiddeld in de drie referentielidstaten¹⁷.

Ontwikkeling van de loonsubsidies in België en in de referentielidstaten

In de onderstaande tabel zien we de ontwikkeling van de loonsubsidies en van de subsidiegraad in België en in de drie referentielidstaten sinds 1996.

---

¹⁷ We moeten een belangrijke opmerking maken over de vijfjaarlijkse revisie van de nationale rekeningen die in alle vier landen heeft plaatsgevonden. Voor de drie referentielidstaten gaat deze revisie terug tot (ten minste) 1996, maar de revisie van België gaat niet verder terug dan 2009. Er is dus een breuk in de reeks. Het secretariaat heeft een methodologie ontwikkeld om rekening te houden met deze breuk (zie bijlage bij het Technisch verslag voor meer details).

Tabel 3-2: Subsidiegraad in België en in de referentielidstaten¹⁸

	1996	2006	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Duitsland												
Loonmassa (S1-OP)	736.466	972.550	1.077.447	1.109.935	1.162.459	1.212.898	1.249.201	1.302.162	1.359.051	1.414.035	1.478.777	1.552.347
Loonsubsidies in D39 (S1-S13)	6.231	1.244	1.548	1.231	1.321	1.182	1.192	1.063	14.424	10.468	3.859	1.086
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	0,8%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	1,1%	0,7%	0,3%	0,1%
Nederland												
Loonmassa (S1-OP)	141.761	227.521	272.150	274.307	284.657	295.060	310.869	327.952	337.722	352.573	377.237	405.558
Loonsubsidies in D39 (S1-OP)	913	2.155	1.482	1.368	1.827	2.143	2.115	2.183	14.528	11.348	3.746	3.731
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	0,6%	0,9%	0,5%	0,5%	0,6%	0,7%	0,7%	0,7%	4,3%	3,2%	1,0%	0,9%
Frankrijk												
Loonmassa (S1-OP)	511.423	765.861	923.246	938.152	958.118	989.617	1.017.634	1.026.141	975.043	1.060.146	1.142.248	1.202.389
Loonsubsidies in D39 (S1)	6.916	7.256	24.122	25.127	25.846	30.266	25.761	5.030	4.971	9.561	9.279	7.854
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	1,4%	0,9%	2,6%	2,7%	2,7%	3,1%	2,5%	0,5%	0,5%	0,9%	0,8%	0,7%
Belgique												
Loonmassa (S1-OP)	84.913	125.310	157.575	159.334	162.065	167.762	173.422	179.899	174.030	186.635	204.995	223.172
Loonsubsidies in D39 (S1-OP)	833	2.721	7.151	7.455	7.476	7.471	7.956	8.492	9.436	10.638	10.631	11.419
Loonsubs. in D39 (% van de LM)	1,0%	2,2%	4,5%	4,7%	4,6%	4,5%	4,6%	4,7%	5,4%	5,7%	5,2%	5,1%

Bronnen: Destatis, Centraal Bureau voor de Statistiek, INSEE, Federaal Planbureau

¹⁸ De cijfers voor de loonsubsidies in Frankrijk verschillen bijzonder hard van de cijfers in vorige versies van het verslag. Dit komt enerzijds door de vijfjaarlijkse revisie van de nationale rekeningen in 2024, maar hoofdzakelijk door een methodologische verandering. Om in lijn te zijn met de Europese aanbevolen methodologie, heeft Frankrijk de registratie van de loonsubsidies één jaar vooruitgeschoven. Concreet zien we bijvoorbeeld in deze tabel in 2019 de impact van het schrappen van het CICE, terwijl we dat vorig jaar pas in 2020 zagen.

De onderstaande tabel splitst de loonsubsidies in België uit naar maatregel voor de privésector sinds 1996 (S1-OP).

Tabel 3-3: Uitsplitsing van de loonsubsidies in België naar maatregel voor de privésector sinds 1996 (S1-OP, in miljoenen euro's)

S1-OP	1996	2006	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Loonsubsidies (excl. bijdrageverminderingen doelgroepen)	304	2.200	6.260	6.494	6.413	6.315	6.765	7.173	8.276	9.288	9.300	10.122
Via soc. zekerh.	117	1.469	2.987	3.094	3.273	3.284	3.458	3.596	4.137	4.923	5.094	5.748
Activering	0	168	179	217	224	201	202	201	154	161	161	132
Dienstencheques	0	445	1.617	1.642	1.741	1.748	1.831	1.908	1.797	1.979	2.003	2.365
Sociale Maribel	0	443	524	532	602	623	661	682	751	755	759	782
Contractuelen in ziekenhuizen	117	412	582	617	617	621	666	705	1.015	1.580	1.756	2.038
Alternatieve sociale Maribel	0	0	85	85	88	92	97	100	103	108	122	138
Zorgpersoneelsfonds	0	0	0	0	0	0	0	0	222	293	293	293
Covid 'Vakantiegeld bedienden'	0	0	0	0	0	0	0	0	94	46	0	0
Heraanwerving langdurig zieken	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Via de federale fiscaliteit	0	452	2.818	2.896	2.670	2.547	2.823	3.030	3.284	3.479	3.566	3.661
Algemene subsidie	0	0	1.013	1.040	390	194	202	209	314	220	246	268
Nacht- en ploegenarbeid	0	343	1.061	1.061	1.424	1.437	1.602	1.691	1.777	1.935	2.013	2.059
Overuren	0	48	135	140	148	155	166	178	168	185	202	208
O&O (excl. universiteiten)	0	37	484	504	553	592	675	746	818	923	877	876
Specifieke subsidies	0	24	125	151	155	169	178	206	208	217	228	251
O&O (universiteiten)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Via de federale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	59	349	338	55	56
Zorgpersoneelsfonds loontrekkenden sociale Maribel	0	0	0	0	0	0	0	59	53	55	55	56
Covid 'Hertewerkstelling'	0	0	0	0	0	0	0	0	94	217	0	0
Covid 'Consumptiecheques zorgsector'	0	0	0	0	0	0	0	0	101	0	0	0
Covid 'Eindejaarspremies horeca'	0	0	0	0	0	0	0	0	101	66	0	0
Via regio	187	279	455	504	471	484	485	488	507	547	585	658
Oudere werklozen (Vlaams gewest)	0	2	36	31	32	24	9	0	0	0	0	0
Tewerkstellingspremies (Wallonië)	19	14	14	14	14	14	9	5	2	3	0	0
Beschutte werkplaatsen (gemeenschappen)	168	262	405	459	425	446	467	482	504	545	585	658
Gerichte bijdrageverminderingen	529	521	891	961	1.063	1.155	1.191	1.319	1.160	1.351	1.331	1.297
Gewestelijk niveau	172	398	704	745	768	786	758	821	685	774	675	592
Federaal niveau	357	123	187	217	294	370	433	498	475	577	656	705
Totaal loonsubsidies (ESR2010)	833	2.721	7.151	7.455	7.476	7.471	7.956	8.492	9.436	10.638	10.631	11.419
Totaal werkgeversbijdrageverminderingen	1.294	4.332	5.219	5.324	5.592	5.827	2.495	2.755	2.433	2.754	2.974	3.002

Bron: Federaal Planbureau